

Κινήματα για 3 μητροπολιτικά πάρκα στην Αττική

Ελένη Πορτάλιου, αρχιτέκτων, καθηγήτρια Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ

Την τελευταία δεκαετία, ιδιαίτερα πρόσφατα, αναπτύσσονται στη χώρα μας πολύ σημαντικές κινητοποιήσεις για τη διεκδίκηση του δημόσιου χώρου της πόλης. Ο δημόσιος χώρος, με τη μορφή του αστικού και περιαστικού πράσινου, των ελευθέρων αδόμπτων χώρων (πλατειών κ.λπ.) και των υποδομών συλλογικής εξυπηρέτησης, κοινωνικών αναγκών (σχολεία, νοσοκομεία, κτήρια πολιτισμού κ.λπ.), δεν αναπτύχθηκε ποσοτικά και ποσοτικά εξαιτίας της απουσίας ισχυρού κοινωνικού κράτους και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της παραγωγής της κατοικίας, που απέτρεψε τη διασφάλιση, μέσω του πολεοδομικού σχεδιασμού, δημόσιας γης εντός και εκτός των πόλεων.

Η επέκταση του λεκανοπεδίου και η ασφυκτική δόμηση δημιούργησαν το έδαφος για την ανάπτυξη ισχυρών κινήματων για την πόλη και το περιβάλλον, τα οποία πολλαπλασιάζονται με γεωμετρική πρόοδο και καλύπτουν το σύνολο της Αττικής. Οι καταστροφικές πυρκαγιές του 2007 έκαναν ορατή σε όλους την οικολογική κρίση, που με αιχμή την καταστροφή του κλίματος απειλεί την επιβίωση του πλανήτη και τις δυνατότητες αναπαραγωγής των ανθρώπινων κοινωνιών. Τα κοινωνικά κινήματα για την υπεράσπιση του δημόσιου χώρου αποκτούν de facto οικολογική διάσταση και συνδέονται ή αποτελούν τμήμα του οικολογικού κινήματος.

Η νεωτερική κοινωνία, λέει ο Alberto Melucci, στο έργο του «Κουλτούρες στο Παιχνίδι, διαφορές για να συμβιώσουμε», είναι σε θέση ν' αντιληφθεί τον εαυτό της με όρους καθαρά κοινωνικούς. Η επιβίωση του είδους και του πλανήτη δεν επαφίεται πλέον στους αναπόφευκτους νόμους της φύσης ή στην αναγκαία πορεία της ιστορίας. Δεν υπάρχουν μυθικές ή θεικές δυνάμεις, ένα αλλού στο οποίο εκβάλλουμε τις υποθέσεις μας. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει να επανατοποθετήσουμε και τη δράση των κοινωνικών κινήματων σ' ένα επίπεδο διαπλαστικό της κοινωνικής εξέλιξης.

Ιδιαίτερα τα κοινωνικά κινήματα για την πόλη και το περιβάλλον, αν και συνήθως έχουν αφηγηρία το τοπικό, διαπλέκονται τουλάχιστον με το οικολογικό πρόβλημα και εκτινάσσονται στο ευρύτερο περιβάλλον θεμελιωδών κοινωνικών διακυβευμάτων. Ο κάτοικος, παραδείγματος χάριν, μιας συνοικίας, που εμποδίζει να γίνει ένας αυτοκινητόδρομος, τοποθετείται ταυτοχρόνως απέναντι στο ενεργειακό πρόβλημα, την περιβαλλοντική ρύπανση, τη δημόσια υγεία και τις προϋποθέσεις διανθρώπινης επικοινωνίας.

Οι κινητοποιήσεις για τα Μητροπολιτικά Πάρκα Γουδή, Ελληνικού και Ελαιώνας, αποτελούν παραδείγματα της κοινωνικής αφύπνισης που περιγράψαμε και της μαζικής κοινωνικής δράσης,

η οποία προσλαμβάνει τη μορφή κινήματος, σύμφωνα με τον ορισμό του Charles Tilly, στο σημαντικό έργο του «Κοινωνικά Κινήματα, 1768-2004», μια επιτολή της ιστορικότητας και των χαρακτηριστικών των κοινωνικών κινήματων. Στο Ελληνικό εκκενώθηκε, με τη μεταφορά του Αεροδρομίου, έκταση 5.300 στρεμ. με διάσπαρτες κτηριακές εγκαταστάσεις. Αναπτύχθηκε ένα παναττικό, μαζικό και πολύμορφο κίνημα (δήμοι, επιστημονικοί φορείς, επιτροπές πολιτών, ριζοσπαστικά δημοτικά σχήματα, εξωραϊστικοί σύλλογοι, ΜΚΟ) υπέρ της μετατροπής του χώρου αυτού σε παραθαλάσσιο Μητροπολιτικό Πάρκο για τους κατοίκους της Αττικής, σε αντιπαράθεση με την εγκατάσταση μιας «νέας πόλης» (1.650.000 τ.μ. δόμησης) που προβλέπουν τα σχέδια του ΥΠΕΧΩΔΕ.

Ο χώρος Γουδή, συνολικής έκτασης 4.000 στρεμ., που υπακούει σ' ένα πολυσύνθετο καθεστώς ιδιοκτησίας και χρήσεων, έχει ήδη από το 1985 προβλεφθεί –με αντίστοιχη μελέτη του ΟΡΣΑ– ως Μητροπολιτικό Πάρκο. Έκτοτε και παρά τη σημαντική μελέτη του ΕΜΠ δεν έχει γίνει καμιά θεσμική παρέμβαση, αντίθετα ο αδόμπτος χώρος συρρικνώνεται συστηματικά (μπάντμιντον, κτήριο αστυνομίας κ.λπ.). Οι επιτροπές κατοίκων και το σύνολο των πολιτιστικών, περιβαλλοντικών κ.λπ. φορέων της περιοχής δίδουν τα τελευταία χρόνια έναν μαζικό αγώνα, ο οποίος φαίνεται να οδηγεί σε αίσιο τέλος, καθώς στο προς διαβούλευση διάταγμα «Καθορισμός Ζωνών, Ρύθμιση και Προστασία του Υμπττού» περιλαμβάνεται ο ορισμός του Μητροπολιτικού Πάρκου.

Η περίπτωση του Ελαιώνας είναι πολύ πιο σύνθετη και δύσκολη, καθώς δεν πρόκειται ακρι-

βώς για καθορισμένη έκταση που διεκδικείται ως Μητροπολιτικό Πάρκο, αλλά για την εφαρμογή του διατάγματος 1995, που ορίζει περίπου 33% πράσινο στη συνολική έκταση της περιοχής. Οι πράξεις εφαρμογής έχουν σταματήσει, ο Ελαιώνας δομείται καθημερινά, οι αξίες γης ανεβαίνουν και η προοπτική διασφάλισης του αδόμπτου χώρου, με εισφορές και απαλλοτριώσεις, καθίσταται ανέφικτη. Η Επιτροπή για τη Σωτηρία του Ελαιώνας έδωσε έναν δύσκολο αγώνα στον Βοτανικό για την αποτροπή της οικοδόμησης του Mall ιδιοκτησίας Βωβού, 72.000 τ.μ. και των εγκαταστάσεων του Δήμου Αθηναίων, 42.000 τ.μ., που κωροθετούνται μαζί με το γήπεδο του Παναθηναϊκού στη μοναδική συγκεντρωμένη αδόμητη γη της περιοχής. Ο αγώνας απέκτησε ευρύτερες κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις, αποδεικνύοντας ότι, όπως συμβαίνει και σε άλλες περιπτώσεις, η προστασία του περιβάλλοντος περνά μέσα από συγκρούσεις με μεγάλα ιδιωτικά συμφέροντα και τις πολιτικές που τα στηρίζουν.

Τα κινήματα αυτά για τα 3 Μητροπολιτικά Πάρκα είναι μέρος ενός συνόλου κινήματων στην Αττική, με ανάλογους στόχους, που επικοινωνούν, δικτυώνονται και μετέχουν αλληλέγγυα σε κοινούς αγώνες. Η παρουσία τους, χάρη στην κοινωνική συμμετοχή που επιτρέπουν, είναι δυναμική και αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στην έκβαση της περιβαλλοντικής κρίσης.

κάτω αριστερά: Δορυφορική λήψη του Ελληνικού
κάτω μέση: Ο χώρος Γουδή
κάτω δεξιά: Από αριστερά η μακέτα του Δήμου Αθηναίων για τον Βοτανικό και από δεξιά η ανάπλαση χωρίς το Mall του Βωβού και το εμπορικό-δημαρχιακό κέντρο

